

VU-STUDENTEN ONDERZOEKEN DE WERKOMGEVING OP KINDCENTRA

Werkdruk hoog, persoonlijke drive en omgeving belangrijk!

Hoe zorgen we ervoor dat ieder kind zelf op zijn of haar eigen manier kan leren? De snelle groei en ontwikkeling van kindcentra vormen een mooie aanleiding om dieper onderzoek te doen naar een geïntegreerd aanbod van onderwijs en opvang. Wat zien we in de manier waarop kindercentra zich positioneren om uitdagingen als individualisering in het onderwijs, werkdruk van leerkrachten, interactie met gemeenten en behoeften van de gemeenschap aan te pakken?

Professor Micha de Winter ziet de toenemende individualisering in het onderwijs als potentieel negatief. Dit legt immers veel nadruk op de ontwikkeling van de eigen identiteit van het kind, terwijl de ontwikkeling van sociaal burgerschap vaak achterblijft. Het integrale kindcentrum, zou hiervoor de oplossing kunnen bieden.

Geïntegreerde kindcentra passen in een lange traditie die door architectuurhistoricus Dolf Broekhuizen (2008) 'schoolsocialisatie' wordt genoemd. Dit is een ontwikkeling, waarbij multifunctionele accommodaties en brede scholen in het voortgezet onderwijs steeds meer opvoedende en vormende taken overnemen van ouders, vrienden en de buurt. De balans tussen individualisering en optimale ontwikkelingsmogelijkheden en hoe deze werkomgevingen worden ervaren door kinderen, leraren en de gemeenschap zijn echter nog niet beantwoord. Vragen waarmee studenten van de Vrije Universiteit aan de slag gingen.

SOCIALE VERBINDING

Het kwalitatieve onderzoek werd uitgevoerd door drie groepjes studenten en begeleid door het Center for People and Buildings, ICSadviseurs, Schooldomein en de opleiding Bestuurs- en Organisatiewetenschappen van de Vrije Universiteit. Hoofddocent en begeleider Sytze Kingma van de

VU: "Hoe geven kindcentra invulling aan de sociale verbinding in de leer- en werkomgeving? Deze en nog veel meer vragen bieden een theoretische uitdaging om de 'harde' materiële en technologische kant van een gebouw te verbinden met de 'zachte' normatieve en symbolische gebruikspraktijk van een gebouw. De ontwikkeling van kinderen staat centraal bij het

"Het vormgeven van een individuele leer- en ontwikkelroute leidt tot een hogere werkdruk"

ontwerpen en invullen van een kindcentrum. Maar leerkrachten werken veel langer in deze omgevingen. Hoe wordt het door hen ervaren en gebruikt? Ondersteunt de omgeving in hun werk, of brengt het juist extra werkdruk met zich mee? En hoe zit het met de sociale verbinding met collega's, kinderen en andere gebouwbewoners? Daarnaast is interessant hoe de inrichting van een kindcentrum bijdraagt aan de pedagogische visie."

"Als we scholen en leerprocessen zo inrichten dat het alleen om persoonsgericht en individueel leren gaat, krijg je een samenleving waarin het individu nog

meer dan nu centraal staat en samen leven nauwelijks aandacht krijgt. Dat vraagt om scholen of kindcentra die op een natuurlijke manier verbinden, zodat er vanzelf doorlaatbare plekken ontstaan.” (Micha de Winter in Schooldomein, januari 2023).

INVESTEER IN DE LEERKRACHT

De eerste groep studenten onderzocht kindcentra vanuit de vraag hoe medewerkers (leerkrachten en pedagogische medewerkers) het beste ondersteund kunnen worden om hun hoge werkdruk te verminderen. De studenten signaleren dat in de literatuur de leerling veel nadruk krijgt, maar de leerkracht nauwelijks. Uit het eigen onderzoek blijkt dat het vormgeven van een individuele en doorlopende leer- en ontwikkelroute tot een hogere werkdruk leidt. Inherent aan een kindcentrum is een samenhangende pedagogische visie; dat betekent dat elk kind centraal staat en maatwerk krijgt, afhankelijk van de eigen ontwikkeling. Dat vraagt niet alleen om flexibiliteit en veerkracht, maar ook om een helder kader waarin duidelijk wordt hoe de eigen vrijheid en verantwoordelijkheid het beste kan

worden ingevuld. De studenten concluderen dat de intrinsieke motivatie van een medewerker hoog moet zijn om in een kindcentrum te kunnen werken; het is niet voor elke leerkracht de meest geëigende werkomgeving, omdat taken rond onderwijs en opvang gecombineerd zijn of afgestemd moeten worden. Knelpunten die uit de gesprekken kwamen waren: te grote groepen, de onderlinge samenwerking waarvoor te weinig tijd was, heldere regels in het omgaan met de kinderen en een duidelijke visie en leiderschap voor het kindcentrum. Aandacht voor de samenstelling van het team, korte lijnen richting de directie en de fysieke werkomgeving van leerkrachten worden als aandachtspunten genoemd. De fysieke omgeving is een belangrijke voorwaarde om het werk goed te kunnen doen. Directie en medewerkers vinden het belangrijk om al in de visiefase mee te denken over het ontwerp. Daarnaast moet het gebouw ruimte bieden voor eigen professionele plekken om samen en individueel te werken.

Met dank aan Umu Jalloh, Minou de Sanders, Thom de Goede en Chams Boulahfa

DE IMPACT VAN DE INRICHTING OP DE ONTWIKKELING VAN KINDEREN

De tweede groep gebruikte een aantal ruimtelijke variabelen om tot een gestandaardiseerde data-verzameling te komen. Het ontwerpen van een visie over de ontwikkeling van kinderen sluit het ontwerpen van de inrichting van de ruimten zelf ook in. De studenten spraken met bestuurders en directies van kindcentra. Het was lastig om leerkrachten zelf aan het woord te krijgen vanwege hun werkdruk (een aspect waar alle groepen mee te maken hadden). Op basis van een foto-analyse van de ruimten in een aantal kindcentra concludeerden de studenten dat een open omgeving met een ruimtelijke samenhang bijdraagt aan de pedagogische visie van een kindcentrum. Zo constateerden de studenten dat een integrale

“Het belang van een stimulerende buiteninrichting als speel-, leer- en ontmoetingsplek is groot”

visie op onderwijs en opvang vaak ondersteund wordt door een combinatie van theorieruimten en leerpleinen, brede gangen met werkplekken. Ook hebben leerkrachten behoefte aan een professionele werkomgeving en een plek om te ontspannen. De studenten constateren dat de feitelijke praktijk en externe invloeden nog een dominante rol spelen in de ontwikkeling van kindcentra en met name een eenduidige aansturing. Zo zijn er de beperkende wetgeving, de gescheiden financiering, de verschillende eigendomsverhoudingen en de verschillende normen die gelden voor onderwijs enerzijds en kinderopvang anderzijds. De focus op Cito-toetsen staat ook haaks op de behoefte om de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van het kind in zijn omgeving te stimuleren. De studenten zien ook vaak ‘voordeurdelers’; dat zijn kindcentra met twee gescheiden organisaties, die in feite geen samenhangende visie op de ontwikkeling van het kind hebben. Toch constateren de studenten dat de meeste onderzochte kindcentra zich juist profileren met een doorlopende speel- en leerontwikkeling. Er ligt dus een grote uitdaging om zich te richten op een brede sociaal-emotionele ontwikkeling, terwijl de nadruk nu vooral op de cognitieve ontwikkeling en

basisvaardigheden zoals rekenen en taal ligt. De inrichting en ruimtelijke samenhang kunnen daarbij helpen.

Met dank aan Iris Heemskerk, Julia Bos, Hugo Fehmers, Valerie Bendanon en Kim Coenraads

ONDERZOEK NAAR VERSCHILLEN TUSSEN KINDERCENTRA IN KWETSBARE EN WELVARENDE WIJKEN

De derde groep deed onderzoek naar de verschillen tussen kindcentra in kwetsbare en welvarende wijken. Op basis van zogenaamde wijkcijfers probeerden de studenten zich een beeld te vormen van de economische en sociaal-maatschappelijke voorzieningen in een buurt, het percentage werkende en het opleidingsniveau van de bewoners van een wijk. Zij constateerden dat er nog weinig beeld is bij de lange termijnontwikkeling van kindcentra in verschillende wijken. De onderzoeksvraag was in hoeverre ontwikkeldoelen van bestuurders, leerkrachten en pedagogische medewerkers gehaald worden, afhankelijk van de sociaal-maatschappelijke omgeving. Zij spraken met verschillende bestuurders en directies van kindcentra in verschillende wijken. In alle gevallen geldt dat een open en regelmatige communicatie met de gebruikers en omwonenden belangrijk is voor het resultaat van een kindcentrum. Dat gaat vaak samen met de betrokkenheid van de leerkracht en pedagogisch medewerker. In een meer welvarende wijk lijkt dat vanzelfsprekender, omdat ouders vaak actief betrokken zijn en participeren in activiteiten die vanuit het kindcentrum georganiseerd worden. Voor een kindcentrum in een meer kwetsbare wijk geldt dat het meer als een familiecentrum fungeert en een belangrijke maatschappelijke rol in de buurt heeft. Zo krijgen kinderen ontbijt op school, volgen ouders taallessen en wordt er soms in het kindcentrum door omwonenden gekookt. Afhankelijk van de activiteiten worden kindcentra anders ingericht. De studenten constateren met name ook het belang van een goede buiteninrichting, die actief gebruikt kan worden door de kinderen en de buurt als speel-, leer en ontmoetingsomgeving en dus ook het belang van een actief meedenkende gemeente. In een aantal voorbeelden zagen zij pover uitgevoerde speelpleinen met hekken eromheen, terwijl rond andere kindcentra open speelomgevingen lagen, met aandacht voor groen en het verbouwen van gewassen.

Met dank aan Malik Akhiyad, Sara van den Berg, Laura Hogerwerf, Sven Hoiting en Julie Schoemaker ◀